

Bilaga 8:12 till kommunstyrelsens protokoll den 29 april 2003, § 17

PM 2003 RVI (Dnr 333-393/2003)

EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet

Remiss från utrikesdepartementet av betänkandet SOU 2002:116

Remisstid 30 april 2003

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande
Som svar på remissen översänds denna promemoria.

Föredragande borgarrådet Teres Lindberg anför följande.

Bakgrund

Stockholms stad har från utrikesdepartementet fått betänkandet *EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet* (SOU 2002:116) för yttrande. En sammanfattning av betänkandet redovisas i *bilaga 2*.

År 2004 kommer EU att utvidgas med tio nya medlemsstater. Genom medlemskapet kommer dessa länder att omfattas av EU:s gemensamma regelverk som bl a omfattar arbetskraftens fria rörlighet.

Utredningen har i huvudsak fått i uppdrag att dels utreda hur arbetstagare från nya medlemsstater från anslutningsdagen ska kunna få tillgång till den svenska arbetsmarknaden på samma villkor som övriga EU-medborgare, dels bedöma sannolikheten för att arbetskraftsinvandring från nya medlemsstater skulle medföra allvarliga störningar på den svenska arbetsmarknaden eller ansevärliga kostnader för de sociala trygghetssystemen, och i så fall föreslå lämpliga sätt att motverka detta.

Utredarens slutsats är att Sverige ska garantera att seriösa företag och arbetstagare från de nya medlemsländerna kan mötas lika lätt som i övriga EU idag. Däremot bör Sverige sätta upp effektiva hinder för missbruk av välfärdssystemet och använda de övergångsregler som möjliggörs genom en överenskommelse mellan EU och kandidatländerna. Övergångsreglerna innebär att nuvarande EU-länder får tillämpa nationell lagstiftning gentemot de nya EU-länderna under en period av maximalt sju år.

I betänkandet föreslås att en medborgare i ett nytt EU-land som erbjudits arbete i Sverige ska få tillståndsfrågan avgjord lika snabbt som dagens EU-medborgare. Migrationsverkets handläggningstid bör inte överstiga 14 dagar.

Som övergångsregler, i syfte att förhindra missbruk av det svenska välfärdssystemet, föreslås två åtgärder i kombination. Anställning som ska ge rätt till arbets- och uppehållstillstånd bör definieras som heltidsarbete med svensk normallön eller ett arbete med en lön som det går att leva på i Sverige, hos en arbetsgivare med RSV-intyg. Definitionen föreslås eftersom EG:s definition av arbete är så låg som tio timmar per vecka. Ett så minimalt arbete ger enligt EG-reglerna tillträde till hela det svenska välfärdssystemet både för arbetstagaren och dennes familj. Denna åtgärd föreslås kombineras med att arbets- och uppehållstillstånd ges för högst ett år i ett första beslut och att tillståndet förlängs med ett år i taget till sammanlagt fem år. Efter fem år gäller EG-reglerna fullt ut.

Remisser

Ärendet har remitterats till integrationsnämnden, näringslivsnämnden, socialtjänstnämnden, utbildningsnämnden och stadsledningskontoret.

Integrationsnämnden förordar en successiv övergång till fri rörlighet eftersom det måste finnas beredskap och skapas strukturer för att ta emot ny arbetskraft. Dessutom bör resurser avsättas till opinionsbildning och andra insatser för att motverka främlingsfientlighet och diskriminerande strukturer.

Näringslivsnämnden betonar fördelen med en ökad rörlighet på arbetsmarknaden och därmed Stockholms möjlighet att attrahera arbetskraft men delar samtidigt betänkandets slutsatser när det gäller behovet av övergångsbestämmelser.

Socialtjänstnämnden menar att det inte finns belägg för att utvidgningen kommer att medföra negativa konsekvenser inom socialtjänstens område men att det ändå är viktigt att följa utvecklingen noga. Nämnden anser dessutom att tydliga riktlinjer måste utfärdas för att motverka oklarheter i rättsläget när det gäller kommuners ansvar enligt socialtjänstlagen för EU-medborgare.

Utbildningsnämnden lämnar förvaltningens tjänsteutlåtande utan eget ställningstagande. Utbildningsförvaltningen instämmer i betänkandets bedömningar och förslag om övergångsbestämmelser.

Stadsledningskontoret ser positivt på arbetskraftinvandring med tanke på stadens framtida rekryteringsbehov men anser samtidigt att det behövs övergångsregler för att förhindra eventuellt missbruk av välfärdssystemet.

Mina synpunkter

Frågan om EU:s fortsatta utvidgning och de konsekvenser detta för med sig är komplex. Den av regeringen tillsatta utredaren pekar i sitt betänkande på en rad angelägna frågeställningar och dessa återkommer i de svar stadens egna remissinstanser har lämnat.

Jag instämmer till fullo i den bedömning som görs att såväl Sverige som Stockholm står inför ett omfattande rekryteringsbehov under kommande år. Den bredare arbetsmarknad som följer på EU:s utvidgning utgör därvid en resurs som det är viktigt att ta vara på. Samtidigt går det inte att bortse från att de stora skillnaderna i olika EU-länders levnadsstandard och välfärdssystem kan komma att medföra missbruk av det svenska välfärdssystemet.

Den fråga vi står inför nu handlar inte om att säga ja eller nej till arbetskraftens fria rörlighet inom EU. Grundläggande bestämmelser om fri rörlighet för arbetstagare fastslogs redan i EG-fördraget och utgör en av EU:s hörnstenar. Istället ska vi ta ställning till om Sverige ska kräva övergångsregler under en period av maximalt sju år eller om vi omedelbart ska öppna våra gränser för de medborgare från de nya EU-länderna som vill söka arbete i Sverige.

Efter att mycket noga ha övervägt frågan anser jag att Stockholm bör förorda att övergångsregler tillämpas genom att Sverige fortsätter använda nationell lagstiftning, i första hand under 2-5 år. Den överenskommelse som finns mellan EU och kandidatländerna ger viss möjlighet att tillämpa nationell lagstiftning upp till sju år, men jag ställer mig tveksam till om Sverige efter en femårig övergångsperiod kommer att kunna hävda att man alltså har eller förutser allvarliga störningar på arbetsmarknaden vid en övergång till fri rörlighet för arbetskraften. Detta, samt en anmälan till EU-kommissionen där skälen för en framställan om fortsatta övergångsregler redovisas, är ett krav om staten vill tillämpa nationell lagstiftning även under de sista två åren.

Den tidsfrist som övergångsperioden innebär måste användas till att inom Sverige bygga upp strukturer för att dels hantera en ökad tillströmning av arbetskraft, dels övervaka hur arbetsmarknaden fungerar i ett utvidgat EU. Det finns även anledning att närmare analysera konsekvenserna av EG-domstolens definition av arbetstagarbegreppet. I det sammanhanget bör regeringen noga överväga om man ska agera för att åstadkomma en ändring av gällande definition.

Samtidigt måste vi vidta en rad konkreta åtgärder för att bättre än idag ta vara på den arbetskraftstillgång som redan finns i landet men som utnyttjas dåligt. Även opinionsbildande insatser för att motverka främlingsfientlighet och strukturell diskriminering måste genomföras.

Tyskland och Österrike har redan aviserat att man kommer att tillämpa nationella regler under den maximala övergångsperioden. Även övriga EU-länders ställningstaganden beträffande övergångsregler kommer med all säkerhet att ha betydelse för hur Sverige påverkas vid utvidgningen.

Enligt den tidtabell som Europarådet förespråkar för EU:s fortsatta utvidgning kommer merparten av anslutningsfördragen att träda i kraft under våren 2004. Om tidtabellen håller kommer helt fri rörlighet att råda för arbetskraft från de nya länderna senast år 2011. Detta innebär för Sveriges del, vilket framgått ovan, både stora möjligheter och vissa problem. Förhoppningsvis kommer vi i Sverige att under de närmaste åren föra en bred och ingående diskussion om hur våra välfärdssystem kan komma att påverkas av de villkor som råder i övriga delar av EU-sfären, och även om hur vi gemensamt kan påverka och utveckla levnadsförhållandena inom EU.

Jag föreslår med hänvisning till vad som ovan anförts att kommunstyrelsen beslutar följande

Som svar på remissen översänds denna promemoria.

Stockholm den 15 april 2003

TERES LINDBERG

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande 1 gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Moderaterna har i en skrivelse till kommunstyrelsen begärt att tillskriva regeringen om att göra Stockholm till försökskommun för arbetskraftsinvandring.

Bakgrunden är att fem partier, moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna, centern och miljöpartiet, det vill säga en riksdagsmajoritet, i ett gemensamt uppdrag i socialförsäkringsutskottet beslutat om att regeringen skall tillsätta en utredning om hur arbetskraftsinvandringen ska utformas. Kravet från de fem partierna handlar alltså inte om utan hur reglerna kring arbetskraftsinvandring skall utformas.

Den just nu aktuella utredningen "EU:s utvidgning och arbetskraftens rörelser" (SOU 202:116) konfirmerar arbetskraftsinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselfpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att - som Persson förkunnade runt om i landet - det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion men de förslag som presenteras har karaktären av begränsningar till följd av ett svenskt välfärdsystem som inte är konstruerat att klara en öppenhet för rörligheten av den Europeiska Unionen är i grunden positiv och konsekvenserna av skeendet torde snarare leda till en större inrikespolitisk diskussion om hur det svenska välfärdsystemet bör vara utformat för att kunna fungera i det moderna Europa än införandet av diverse begärningar i rörligheten. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Alla prognoser för såväl Sveriges som övriga Europas del visar att behovet av fler som kan arbeta kommer att öka dramatiskt. Vi kommer helt enkelt att bli beroende av att människor från andra länder kommer hit och arbetar. Inte ens om vi lyckas nedbringa sjukskrivningar och förtidspensioneringar kommer det att vara tillräckligt för att öka sysselsättningsgraden så mycket att det kan kompensera behoven av arbetskraft. Successivt ökar andelen av befolkningen som når pensionsåldern vilket starkt bidrar till utvecklingen.

Inom vissa sektorer i Stockholm ser vi redan hur problematiskt det är att rekrytera arbetskraft. Det gäller ännu så länge främst omvårdnadssektorn. Både äldre- och barnomsorgen har exempelvis svårt att rekrytera kvalificerad personal.

Sammantaget visar alla nu kända utredningar och fakta att vi i Sverige måste anpassa oss till en verklighet som innebär att vi relativt skyndsamt skapa regler som underlättar arbetskraftsinvandring. Utom tvivel är Stockholm och den övriga regionen det område i Sverige som först kommer – i vissa avseenden är det redan ett faktum – att efterfråga ny arbetskraft.

Särskilt uttalande 2 gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) enligt följande.

Behovet av arbetskraft i olika sektorer kommer att vara stort den närmaste tioårsperioden och med stor sannolikhet även därefter. Kommunstyrelsen delar därför inte betänkandets slutsatser kring behovet av begränsande övergångsbestämmelser inför öppnandet av den rörliga arbetskraften med de nya medlemsländerna inom EU. Medborgarna i EU:s ansökarländer bör få rätt att arbeta i Sverige så fort länderna blivit medlemmar, helt i enlighet med EG-rättens grundpelare. Det finns ingen anledning att ha diskriminerande övergångsregler för länder som i övrigt blir fullvärdiga medlemmar. Det strider också mot vad som tidigare uttalats från socialdemokratiskt håll i när utvidgningsfrågan först kom på dagordningen.

Det finns starka skäl - både ekonomiska och mänskliga - att skapa regler som möjliggör vidgad arbetskraftsinvandring till Sverige. Idag finns regler som endast medger mycket begränsad invandring av främst utländska experter.

I en globaliserad värld är det naturligt att människor kan röra sig över nationsgränser och bygga sig en ny framtid i ett annat land än födelselandet. Ett Sverige som öppnar för arbetskraftsinvandring ger människor denna möjlighet, samtidigt som arbetskraftsinvandring skulle göra Sverige till en mer dynamisk ekonomi.

Ett antal frågor kring arbetskraftsinvandring behöver dock utredas ytterligare. Lön, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor bör inte vara sämre för arbetskraftsinvandrare än vad som gäller för svensk arbetskraft. Det behöver också utredas hur socialförsäkringar, sociala förmåner och arbetsrätt ska utformas. Riksdagens fyra borgerliga partier och Miljöpartiet har den 24 mars 2003 träffat en överenskommelse om just detta, varvid det nu blir ett uppdrag för regeringen att tillsätta denna utredning med dessa direktiv. Uppdraget till regeringen framförs formellt i en gemensam reservation i Socialförsäkringsutskottet den 25 mars som riksdagen sedan kommer att ta ställning till. Kommunstyrelsen delar uppfattningen att denna utredning snarast bör komma till stånd.

ÄRENDET

Stockholms stad har från utrikesdepartementet fått betänkandet *EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet* (SOU 2002:116) för yttrande. En sammanfattning av betänkandet redovisas i *bilaga 2*.

Utredningen har i huvudsak fått i uppdrag att dels utreda hur arbetstagare från nya medlemsstater från anslutningsdagen ska kunna få tillgång till den svenska arbetsmarknaden på samma villkor som övriga EU-medborgare, dels bedöma sannolikheten för att arbetskraftsinvandring från nya medlemsstater skulle medföra allvarliga störningar på den svenska arbetsmarknaden eller ansevärliga kostnader för de sociala trygghetssystemen och i så fall föreslå lämpliga sätt att motverka detta.

Integrationsnämnden beslöt den 25 mars 2003 att som svar på remissen överlämna och återropa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av tjänstgörande ersättare *Mikael Trolin* (fp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin* (m), *bilaga 1*.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 10 mars 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Integrationsförvaltningens synpunkter begränsas i huvudsak till frågor med koppling till nämndens/förvaltningens uppdrag eftersom vi förutsätter att synpunkter avseende sociala förmåner, utbildningsförmåner m.m. lämnas av andra nämnder i staden.

Eftersom integration är en ömsesidig process så innebär det vi som nu bor i Sverige måste medverka till att seriösa arbetstagare från de nya medlemsländerna tas emot på ett sådant sätt att förutsättningar skapas för samhörighet med och delaktighet i samhälls-gemenskapen. I utredningen finns skrivningar som kan tolkas att de som kommer ska ”integreras” på den svenska arbetsmarknaden. Det finns diskriminerande strukturer på den svenska arbetsmarknaden som måste undanröjas för att integrationen ska bli framgångsrik. Integration är en ömsesidig process som förutsätter att båda ”parter” är beredda att verka aktivt för förståelse och acceptans.

Prognoserna för Sveriges del, liksom för övriga Europa, pekar på att behovet av arbetskraft kommer bli så stort att vi får svårt att möta det. Förvaltningens grundinställning är att fri rörlighet på arbetsmarknaden ska råda. Det kan dock vara klokt att införa övergångsbestämmelser som innebär en successiv övergång till fri rörlighet på arbetsmarknaden i enlighet med utredarens förslag. Skälen för detta är att vi måste ha en beredskap för och skapa strukturer som gör att vi klarar av att ta emot ny arbetskraft samtidigt som vi ska ta hand om arbetslösa och arbetstagare som jobbar inom andra yrken än de själva önskar och är utbildade för. Sker inte detta parallellt finns risk för att främlingsfientliga åsikter ökar såväl bland den infödda befolkningen som de som kommit hit från andra länder tidigare.

I storstäderna är bristen på bostäder en hämmande faktor för tillväxten i näringslivet och för att upprätthålla den offentliga sektorns åtaganden är. Bostadsproduktionen behöver öka för att möjliggöra den arbetskraftsinvandring som behövs.

Utredningens förslag som innebär att Migrationsverket ska ges direktiv om maximal handläggningstid om 14 dagar för arbets- och uppehållstillstånd tillstyrks. Ju mer denna handläggningstid kan minska desto bättre. Det s.k. RSV-intyget för att bedöma om ett erbjudande om arbete är seriöst är viktigt för att förhindra att arbetstagare från de nya medlemsländerna ”luras” hit med orealistiska premisser eller av personer som ägnar sig åt att organiserad brottslighet genom att t.ex. ”sälja fiktiva arbeten”.

I utredningen pekas på att det bland kandidatländerna finns relativt stora grupper av etniska minoriteter som lever under mycke fattiga omständigheter. Bl.a. nämns att det varit en

tillströmning av romer utan asylskäl men med otvetydigt behov av att förbättra sin ekonomiska villkor. Detta är förvisso sant men förvaltningen vill ändå peka på att romer som kommit men avisats p.g.a. bristande asylskäl lever under mycket svåra omständigheter och att skälen i många fall är fler än att de vill förbättra sina ekonomiska villkor. Enligt FN:s utvecklingsorgan UNDP så konstateras att för romerna i fem av de blivande EU-länderna (Bulgarien, Slovakien, Tjeckien, Ungern och Rumänien) råder svält, dålig tillgång till utbildning, brister i boende, bristande tillgång till rinnande vatten och elektricitet. Arbetslösheten är stor och de utsätts för förtryck och diskriminering. Dessa förhållanden är sannolikt en minst lika stor orsak till varför romer söker sig till andra länder.

Som grund för att få arbetstillstånd för medborgare från de nya medlemsländerna föreslår utredningen att den sökande har ett seriöst erbjudande om heltidsanställning med svensk normallön eller en anställning med en lön som det går att leva på i Sverige. Förvaltningen anser att stor flexibilitet måste råda då det gäller att bedöma vad som går att leva på i Sverige. Hänsyn måste t.ex. tas till om det finns familjer där mer än en person har erbjudande om anställning/deltidsanställning. Det finns heller inget skäl att införa regler som begränsar rätten att arbeta för familjemedlemmar som har sin rätt till uppehållstillstånd kopplad till anknytning till en person som fått uppehållstillstånd med stöd av arbetserbjudanden.

Sammantaget syftar RSV-intyget och bedömningen om vad som går att leva på att den som kommer hit för att arbeta ska ges en fair chans att försörja sig och sin familj och inte hamna i en situation som leder till svårigheter/socialt utanförskap vilket i sin tur kan leda till belastningar på det svenska välfärdssystemet och främlingsfientliga stämningar. Detta bör följas upp.

För att få ett bättre resursutnyttjande av den arbetskraft som redan finns men som inte arbetar i sitt yrke så tillstyrker integrationsförvaltningen förslaget att dessa ska få del av arbetsmarknadspolitiska åtgärder på samma sätt som arbetslösa. Att låta AMS öka inköpen av omsorgsutbildning för att fylla upp platserna i gymnasieskolan är bra. Upphandling av utbildning bör dock inte begränsas till enbart omsorgsutbildning.

Det viktigt att redan förvärvade kunskaper (såväl yrkeskunskaper som teoretiska kunskaper) kan valideras så att utbildningstiden kan minimeras. I en tidigare utredning "Validering av vuxnas kunskap och kompetens SOU 2002:78" fanns förslag om organisation av valideringsverksamhet på lokal, regional och nationell nivå. Förvaltningen anser det angeläget att förslagen genomförs och att kommunerna erhåller resurser härför. De statliga myndigheter som idag arbetar med validering bör ges direktiv om att samverka med AMS och kommunerna om en snabb rutin för validering av utbildningar. Det bör göras en översyn av vilka resurser som behövs för att korta handlingsstiderna.

När det gäller kommunernas ansvar enligt socialtjänstlagen så bör ev. osäkerheter i rättsläget undanröjas. Ett första steg kan vara den förslagna inbjudan till erfarenhets- och informationskonferens rörande erfarenheter och praktisk tillämpning av biståndsregler. Härfter får bedömas om det finns behov av riktlinjer och snabba utredningsinsatser.

I utredningen behandlas frågan om en överenskommelse mellan arbetsmarknadens parter då det gäller gemensamt organiserad rekrytering vid stora arbetskraftsbehov. Det är viktigt att parterna tar sitt ansvar för språk- och kompletterande utbildning och andra integrationsinsatser. Detta bör kopplas till att parterna också tar ansvar för och erbjuder platser och erforderlig kompletteringsutbildning till arbetslösa av den aktuella yrkeskategorin som redan finns i landet. En överenskommelse ska garantera att man ikläder sig detta ansvar och att staten genom AMS garanterar arbetsmarknadspolitiskt stöd; det räcker inte med att förklara sin vilja och ambitioner.

I utredningen sägs att man kan utgå från att arbetskraftsinvandrare kommer att söka sig till storstäderna i större utsträckning än till glesbygd och det är troligt att missbruk och brottslighet kommer att drabba dem i högre grad. Lägg här till bristen på bostäder och fler elever i skolorna. Finns inte resurser att möta dessa behov och stävja brottslighet kommer fler människor att hamna i ett socialt utanförskap och segregationen förstärks. Detta ökar grogrunden för främlingsfientlighet. Ett flertal integrationspolitiska insatser inom olika områden (arbetsmarknad, utbildning, socialtjänst, polis, kultur för att nämna några) med samordning över sektorsgränserna kommer att behövas.

Resurser bör avsättas till utbildningsinsatser och opinionsbildande arbete för att motverka diskriminerande strukturer på arbetsmarknaden och samhället i övrigt, motverka främlingsfientlighet, belysa att arbetskraftsinvandring behövs för att vi ska klara tillväxt och offentlig service och att integration är en ömsesidig process m.m. Det handlar om ett brett opinionsarbete med många involverade aktörer, såsom media, offentliga myndigheter, näringslivs- och branschorganisationer, fackliga organisationer, utbildningsanordnare m.fl.

Förslag på insatser som kan initieras i Stockholm stad

Stockholms stad har bedömt att det föreligger ett framtida behov av arbetskraft inom vissa s.k. bristyrkesområden. Med utgångspunkt från detta behov föreslås att PPA i samverkan med utbildningsförvaltningen och LAN se över utbudet av arbetskraft med adekvat kompetens (bedöms med stor flexibilitet) som finns registrerade på af i Stockholms stad, tillgången på gymnasieplatser och antal arbetslösa/ombytessökande med behov att utbildning/kompletterande utbildning. Utbildningsförvaltningen föreslås få i uppdrag att svara för erforderliga utbildningsinsatser samt för validering av yrkeskompetens där så behövs. En översyn av vilka resurser som krävs i staden för ett genomförande behöver sannolikt göras.

Näringslivsnämnden beslöt den 25 mars 2003 att som svar på remissen överlämna och återropa näringslivskontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Petter Odmark m fl* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Johan Davidson* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Mikael Söderlund m fl* (m), bilaga 1.

Näringslivskontorets tjänsteutlåtande av den 6 mars 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

På lång sikt finns det tre faktorer som kan ha en menlig inverkan på utvecklingen på arbetsmarknaden. De två första är den tekniska utvecklingen och internationaliseringen av den svenska ekonomin, som sannolikt kommer att fortsätta, vilket kan göra att vissa gruppers svaga ställning på arbetsmarknaden ytterligare förvärras. Inte minst är det troligt att efterfrågan på arbetskraft med lägre utbildning kommer att vara fortsatt låg även i framtiden.

Den tredje och sannolikt viktigaste faktorn är de befolkningsförändringar som förväntas bli tydliga efter år 2010. Dessa innebär att arbetskraften i framtiden för det första kommer att minska i antal. För det andra kommer en större andel av arbetskraften att vara mellan 55 och 64 år, en grupp som traditionellt arbetar färre timmar än yngre personer. Detta kommer troligen att påverka arbetsmarknadens funktionssätt och innebär sammantaget en minskning av utbudet av arbetskraft i personer och timmar, vilket allvarligt kan försvåra möjligheten för den svenska ekonomin att möta den ökande efterfrågan på välfärdstjänster som diskuteras i kapitel 4.

Under 1990-talet har den svenska arbetsmarknaden kännetecknats av stora obalanser. Arbetslösheten har mångdubblats, sysselsättningen fallit och många har ställts utanför arbetskraften. Efter att ha haft ett av de lägsta arbetslöshetstalen i OECD, har den svenska arbetslösheten närmast sig genomsnittliga nivåer i den industrialiserade världen. Tack vare att en stor andel av kvinnorna arbetar är sysselsättningsgraden dock fortfarande hög i ett internationellt perspektiv. Det råder dock stor osäkerhet om de obalanser som lågkonjunkturen i början av 1990-talet förde med sig, och som långsiktigt påverkar möjligheterna att upprätthålla en hög sysselsättnings- och aktivitetsnivå i svensk ekonomi, åter kommer att bli synliga nu när konjunkturen avmattats.

Kommunerna står inför stora rekryteringsbehov under den kommande tioårsperioden, samtidigt som tillgången på arbetskraft redan i dag visar på arbetskraftsbrist. I Stockholms län har arbetsmarknaden mattats av och i riket har arbetslösheten sjunkit något. Enligt AMS har

samtidigt signalerna om tilltagande matchningsproblem förstärkts, vilket även gäller för kommunerna i Stockholms län. Den demografiska utvecklingen med bl.a. fler barn i skolåldern kommer att innebära en tilltagande bristsituation. Dagens höga personalomsättning bland yngre kommunanställda väntas också fortsätta. Enligt AMS är efterfrågan på arbetskraft störst inom äldre- och handikappomsorgen och inom skolan/förskolan.

I ett antal analyser som stadsledningskontorets personalpolitiska avdelning har gjort de senaste åren understryks denna bild. Bristerna är enligt dessa analyser störst inom yrkesgrupperna lärare, sjuksköterskor och ekonomipersonal. Beträffande lärarna konstaterades år 1997 ett stort rekryteringsbehov för perioden fram till år 2004, bl.a. beroende på ökande barnkullar. Staden har därför arbetat med bl.a. nära kontakter med lärarhögskolan, aktiva rekryteringsinsatser samt utvecklade introduktionsprogram.

När det gäller sjuksköterskorna har kraven på de sjukvårdsinriktade Yrkesgrupperna delvis ändrats under det senaste decenniet och de reformer och organisationsförändringar som har gjorts inom sjukvården har medfört att högre krav nu ställs på den personal som arbetar med sjukvård. Ca 9 700 personer är i dag tillsvidareanställda i staden i befattningar inom vård och omsorg. Av dessa är var sjätte person över 55 år.

Redan nu råder brist på arbetskraft inom vård och omsorg och särskilda insatser genomförs för att staden skall kunna behålla och rekrytera kompetent personal. Kraven på rationaliseringar men också ändrade arbetsformer i den kommunala verksamheten har medfört en minskning av den administrativa personalen med 20 procent från år 1992 till år 2000. Idag finns ca 3 600 tillsvidareanställda med administrativa befattningar och av dem är nästan 30 procent 55 år eller äldre. För den administrativa personalen har kraven höjts genom bl.a. den tekniska utvecklingen och därför pågår ett arbete med utbildnings- och utvecklingsinsatser för dessa grupper.

Konkurrens- och bristsituationer finns dock inte bara inom ovan nämnda grupper. Detta understryks också av åldersstrukturen i staden där nästan var fjärde person av alla tillsvidareanställda den 1 januari 2001 är 55 år eller äldre och alltså ålderspensionärer inom 10 år.

Enligt näringslivskontorets bedömning är behovet av arbetskraft stort inom den närmaste tioårsperioden. Dock delar kontorets betänkandets slutsatser när det gäller övergångsbestämmelser för öppnandet av den rörliga arbetskraften med de nya medlemsländerna. I synnerhet för att sätta upp hinder för att motverka brottslighet och missbruk av den svenska välfärden. Näringslivskontoret vill samtidigt betona fördelen med en ökad rörlighet på arbetsmarknaden i samband med de nya medlemsländerna och därmed Stockholms möjligheter att kunna attrahera arbetskraft.

Utbildningsnämnden beslöt den 20 mars 2003 att utan eget ställningstagande överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande av den 14 mars 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

På grund av den geografiska närheten till några av de nya medlemsstaterna kommer stockholmsregionen med största säkerhet att beröras av EU:s utvidgning.

Utbildningsförvaltningen delar utredarens uppfattning att seriös arbetskraftsinvandring från de nya medlemsstaterna inte bör innebära några problem. Vid en framtida brist på lärare i Sverige kan utbildade lärare från EU-länder med tillräckliga svenskkunskaper utgöra en tillgång. Förvaltningen delar också utredarens uppfattning om att det finns en risk för att Sveriges välfärdssystem kan missbrukas och att brottsligheten kan komma att öka. Det kan därför vara klokt att försöka sätta upp hinder mot detta under den tillåtna övergångsperioden.

Socialtjänstnämnden beslöt den 25 mars 2003 att som svar på remissen överlämna och åberopa förvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Ann-Katrin Åslund m.fl.* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Désirée Pethrus Engström* (kd), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Peter Lundén-Welden m.fl.* (m), bilaga 1.

Socialtjänstförvaltningens tjänsteutlåtande av den 17 mars 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Utredningen har fått i uppdrag att utreda effekterna av arbetskraftsinvandring från de nya medlemsländerna på den svenska arbetsmarknaden och vilka konsekvenser detta skulle kunna komma att få på det svenska välfärdssystemet. Förvaltnings svar begränsas till de delar av utredningen som berör socialtjänstens arbetsområde.

Enligt Stockholms stads riktlinjer för handläggning av ”Ekonomiskt bistånd” gäller följande vad avser EU-medborgare:

”Inom EU råder fri rörlighet för personer (arbetskraft). Den fria rörligheten innebär att EU-medborgare har rätt att komma hit, vistas och söka arbete här *under förutsättning att de försörjer sig på egen hand*. Rätten att vistas här innebär ingen automatisk rätt till hjälp med försörjningen och ekonomiskt bistånd till denna persongrupp ska i princip inte beviljas.

Detta gäller både EU-medborgare utan uppehållstillstånd och de som fått tidsbegränsade uppehållstillstånd p.g.a. arbete, utbildning eller det att de är pensionärer.

Den som inte klarar sin försörjning ska hänvisas till att återvända till hemlandet. Ifall medel till hemresa saknas ska den sökande i första hand hänvisas till hemlandets ambassad eller konsulat. I en akut nödsituation där alla andra möjligheter är uttömda har kommunen skyldighet att pröva biståndsbehovet. Dessa personer får inte hänvisas till Migrationsverket eller polisen då staten endast bekostar hemresa för personer som fått beslut om utvisning och dessa personer vistas olagligt i landet.

För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas”

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslöt i november 2002 - enligt stadens riktlinjer - att avslå en ansökan om försörjningsstöd och som skäl angavs att personen har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt ESS-avtalet, vilket innebär att personen skall kunna försörja sig själv. Ärendet överklagades till Länsrätten i Stockholms län. Länsrätten beslöt i januari 2003 att den sökande har samma rätt till bistånd som en svensk medborgare och återförvisade ärendet till stadsdelsnämnden för förnyad handläggning om rätt till bistånd.

Vid Länsrättens bedömning anfördes följande:

”Utländsk medborgare med uppehållstillstånd som bor i Sverige eller som har kommit hit för att bostätta sig och inte omfattas av lagen om mottagande av asylsökande (1994:137) m.fl. har i princip samma rätt till bistånd som svenska medborgare. För att vara berättigad till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL krävs att sökande har ett faktiskt behov som inte kan tillgodoses på annat sätt. Det förhållande att en medborgare i annan stat som är medlem av ESS skall styrka att hans försörjning är tryggad för att bevilja uppehållstillstånd, kan enligt länsrättens mening inte tillmätas en avgörande betydelse vid bedömningen av behovet av bistånd (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom den 20 november 1997, mål nr 1074-1997). Då ett uppehållstillstånd är tidsbegränsat och då det skall förlängas får man istället utgå ifrån att Migrationsverket informerar sig om eventuellt förändrade förhållanden, t.ex. att vederbörande inte klarar sin försörjning.

Av utredningen i målet framgår bl.a. följande. Den sökande har under en längre period varit bosatt i kommunen och han innehar ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt ESS-avtalet. Han omfattas därför inte av lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

Han har därför samma rätt till bistånd som svenska medborgare.”

Ovanstående redovisning visar att stadens riktlinjer måste ändras och anpassas till domsluten i länsrätt och kammarrätt.

I utredningen anför utredaren att rättsläget är något oklart när det gäller kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen för EU-medborgare som är här för att söka arbete. Den praktiska

tillämpningen av biståndsreglerna tyckes skifta mellan kommunerna och också mellan olika handläggare. Det finns därför föga av redovisad erfarenhet från kommunernas kontakter med arbetsökande från EU-länder. Därför kan det finnas skäl att regeringen ordnar erfarenhets- och informationskonferens med politiker och tjänstemän i kommuner och landsting kring dessa frågor. Enligt förvaltningens bedömning är detta förslag inte tillräckligt. I den fortsatta beredningen av betänkandet bör konsekvenserna av dessa domstolsutslag analyseras och tydliga riktlinjer utfärdas.

Beträffande risk för ökad kriminalitet kan förvaltningen konstatera att det redan idag finns sådana problem. Det finns exempel på kvinnor som utsätts för människohandel. Det är svårt att avgöra hur många individer det rör sig om eftersom verksamheten sker i det fördolda. En långsiktig effekt av utvidgningen skulle kunna bli att denna verksamhet minskar i omfattning allt eftersom demokratin, rättssäkerheten, ekonomin och det sociala skyddsnät utvecklas i dessa länder. Förvaltningen delar utredningens slutsats att utvidgningen inte kommer leda till någon större ökning av brottsligheten i Sverige. Vidare är det viktigt att i detta sammanhang lyfta fram vikten av att ett nära samarbete utvecklas mellan svenska myndigheter, myndigheter i de nya medlemsstaterna och frivilligorganisationer.

En stor del av narkotikan kommer redan idag via de länder som ansökt om medlemskap i EU. Det stora inflödet av narkotika har medfört att priserna pressats ner och därmed har tillgängligheten ökat. Detta är ett allvarligt problem. Förvaltningen delar utredningens uppfattning om att det inte blir någon större ökning jämfört med vad som nu gäller.

Förvaltningen anser att det inte finns några belägg för att utvidgningen skulle kunna komma att medföra negativa konsekvenser inom socialtjänstens område. Det går dock inte att bortse från att det skulle kunna finnas individer som vill utnyttja välfärdssystemet eller begå kriminella handlingar såsom människohandel eller narkotikabrott. I utredningen finns det inga särskilda bedömningar för eventuella effekter för storstäderna. Ett antagande görs - att storstäderna kommer att drabbas av brottslighet i högre grad än glesbygden. Det är därför av stor vikt att staden följer utvecklingen. För att staden snabbt ska kunna agera vid eventuella problemen i samband med utvidgningen borde det i förväg byggas upp ett nätverk där kommuner, statliga myndigheter och frivilligorganisationer möts. Nätverkets uppgift bör vara att följa utvecklingen så att eventuella problem upptäcks tidigt och lämpliga åtgärder kan vidtas. Det vore lämpligt om Länsstyrelsen av regeringen fick i uppdrag att sammankalla ett sådant nätverk.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 27 mars 2003 är i huvudsak av följande lydelse.

Några av de nya medlemsländerna ligger geografiskt sett nära Stockholms regionen som därför med största säkerhet kommer att beröras av EU:s utvidgning. Stadsledningskontoret ser positivt på en arbetskrafts-invandring från de nya medlemsländerna. Inom äldreomsorgen och omsorgen om funktionshindrade råder redan i dag brist på arbetskraft och i framtiden räknar man med att även lärare blir ett bristyrke. Prognoserna pekar på att behovet av arbetskraft kommer att bli så stort att vi får svårt att möta det.

För att kunna möjliggöra en arbetskraftsinvandring och upprätthålla stadens åtaganden är det angeläget att det finns bostäder. Det är därför viktigt att ha detta i åtanke vid planering av bostadsbyggandet i staden.

Utredningen diskuterar ett eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Stadsledningskontoret tycker att diskussion är viktig och det är i stort sett ett bra förslag som utredaren föreslår med övergångsregler för att förhindra eventuella missbruk av välfärdssystemet. En viktig del i förslaget är att tillträde till den svenska arbetsmarknaden för de nya medlemsstaterna endast skall ges till dem som tar ett arbete i Sverige som de kan försörja sig på, alternativt ett heltidsarbete med lön i nivå med vad som är normalt för branschen i fråga. För att räknas som arbetstagare enligt EG-rätten krävs endast ett arbete omfattande tio timmar i veckan. Utan denna övergångsregel kan det finnas risk för att kostnaderna för ekonomiskt bistånd skjuter i höjden.

Stadsledningskontoret anser att det är viktigt att ha en beredskap för att ta emot ny arbetskraft samtidigt som staden ska ta hand om arbetslösa och arbetstagare som arbetar inom andra yrken än de själva önskar och är utbildade för.

RESERVATIONER M M

Integrationsnämnden

Reservationen av Mikael Trolin (fp) är av följande lydelse.

Att överlämna och återropa följande svar på remiss från kommunstyrelsen

Regeringens utredare om arbetsmotiverad invandring från nya EU-länder ger stöd åt folkpartiets invandringspositiva linje.

Utredningen konfirmerar arbetskraftinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att – som Persson förkunnade runt om i landet – det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion och det är i stort sett ett bra förslag som presenteras i syfte att beivra ett sådant missbruk. På detta sätt kan arbetsmarknaden öppnas utan att olika missbruksmöjligheter. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Vi motsätter oss de undantagsförhållanden som utredningen förordar för nya EU-medlemmar vad gäller tillträde till övriga länders arbetsmarknader. Den fria rörligheten skall gälla för EU-medborgare från första dagen för EU-inträdet.

Det särskilda uttalandet av Kristina Axén Olin (m) är av följande lydelse.

Idag, tisdagen den 25 mars, lägger fem partier, moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna, centern och miljöpartiet, det vill säga en riksdagsmajoritet, ett gemensamt uppdrag i socialförsäkringsutskottet om att regering skall tillsätta en utredning om hur arbetskraftsinvandringen ska utformas. Kravet från de fem partierna handlar alltså inte om utan hur reglerna kring arbetskraftsinvandring skall utformas.

Den just nu aktuella utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörelser” (SOU 202:116) konfirmerar arbetskraftinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att – som Persson förkunnade runt om i landet – det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion men de förslag som presenteras har karaktären av begränsningar till följd av ett svenskt välfärdsystem som inte är konstruerat att klara en öppenhet för invandring. Utredningen av den Europeiska Unionen är i grunden positiv och konsekvenserna av skeendet torde snarare leda till en större inrikespolitisk diskussion om hur det svenska välfärdsystemet bör vara utformat för att kunna fungera i det moderna Europa än införandet av diverse begränsningar i rörligheten. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Vi motsätter oss de undantagsförhållanden som utredningen förordar för nya EU-medlemmar vad gäller tillträde till övriga länders arbetsmarknader. Den fria rörligheten skall gälla för EU-medborgare från första dagen för EU-inträdet.

Alla prognoser för såväl Sveriges som övriga Europas del visar att behovet av fler som kan arbeta kommer att öka dramatiskt. Vi kommer helt enkelt att bli beroende av att människor från andra länder kommer hit och arbetar. Inte ens om vi lyckas nedbringa sjukskrivningar och

förtidspensioneringar kommer det att vara tillräckligt för att öka sysselsättningsgraden så mycket att det kan kompensera behoven av arbetskraft. Successivt ökar andelen av befolkningen som når pensionsåldern vilket starkt bidrar till utvecklingen.

Inom vissa sektorer i Stockholm ser vi redan hur problematiskt det är att rekrytera arbetskraft. Det gäller ännu så länge främst omvårdnadssektorn. Både äldre- och barnomsorgen har exempelvis svårt att rekrytera kvalificerad personal.

Parallellt med den parlamentariska utredning som regeringen nu mot sin vilja tvingas tillsätta om hur arbetskraftinvandring skall utformas bör regeringen också starta ett projekt där Stockholm blir försökskommun för arbetskraftsinvandring. Det är i Stockholm som behovet av arbetskraft är störst både i nuläget och på lång sikt.

Näringslivsnämnden

Reservationen av Petter Odmark m fl (fp) är av följande lydelse.

Näringslivsnämnden föreslås besluta

att överlämna och återropa följande svar på remiss från kommunstyrelsen:

Arbetskraftsinvandring ska tillåtas för att människor som vill och kan ska få chansen.

Arbetskraftsinvandring behövs för att vi behöver mer arbetskraft.

Arbetskraftsinvandring skulle underlätta integrationen.

Redan idag har Sverige stor brist på arbetskraft. Det saknas tusentals arbetstagare i såväl det privata näringslivet som offentlig sektor. Alla uppgifter pekar mot att detta kommer att förvärras. Därmed försämras Sveriges position i den internationella konkurrensen och våra möjligheter att finansiera befintlig välfärdsnivå. Ännu mindre blir möjligheterna att möta den ökande efterfrågan på välfärdstjänster.

Vårt behov av arbetskraft är stort och synligt för alla. Det finns inget behov av övergångsregler i Sverige som skjuter upp ikraftträdandet av en öppen arbetsmarknad när EU utvidgas. För den som värnar om ett blomstrande näringsliv i Sverige och Stockholm är sådana regler orimliga. Det är dessutom diskriminerande. Från små länder som Cypern och Malta får människor komma omedelbart efter EU-inträdet. För dem som haft otur att födas i ett större land blir det övergångsregler. Utifrån argumentationen att huvudsälet för övergångsregler är att förhindra brottslighet och missbruk bör man alltså dra slutsatsen att människor från Malta och Cypern är mer hederliga än polacker!

Vi ser inte utländska medborgare som ett hot. Tvärtom, en arbetskraftsinvandring skulle vara utomordentligt värdefull för Sverige. I det läget föreslår en statlig utredning att vi tom ska begränsa arbetskraftsinvandringen från länder som är medlemmar i EU - en union som vi är medlemmar i och som har en fri arbetsmarknad som grundfundament! Det behövs inga diskriminerande övergångsregler för medborgare i andra EU-länder. Tvärtom behövs en arbetskraftsinvandring även från länder utanför EU. Missbruk och kriminalitet får andra myndigheter hantera. Det finns redan regler mot sådant. Och Migrationsverket bör få direktiv att snabba upp hanteringen av arbetstillstånd.

Integrationsverket har ju nu också visat i sin årsrapport att arbetskraftsinvandring inte står i motsats till en förbättrad integration. Snarare skulle en ökad arbetskraftsinvandring stärka medvetenheten om den kompetens som finns hos invandrare. Kanske skulle vi också kunna komma ifrån vanföreställningen att det finns ett begränsat antal jobb att dela på. Och vanföreställningen att invandrare stjälar hederliga svenskers jobb. I stället är det så att fler människor i jobb skapar tillväxt, vilket ger fler jobb.

Sverige skulle vinna på att vara ett öppet land. Ett land som stänger dörrar blir ett fattigt land, såväl ekonomiskt som mentalt.

Reservationen av Johan Davidson (kd) är av följande lydelse.

Näringslivsnämnden beslutar

- att avslå näringslivskontorets förslag till yttrande
- att som svar på remissen anföra

Behovet av arbetskraft i olika sektorer kommer att vara stort den närmaste tioårsperioden och med stor sannolikhet även därefter. Nämnden delar därför inte betänkandets slutsatser kring behovet av begränsande övergångsbestämmelser inför öppnandet av den rörliga arbetskraften med de nya medlemsländerna inom EU. Medborgarna i EU:s ansökarländer bör få rätt att arbeta i Sverige så fort länderna blivit medlemmar, helt i enlighet med EG-rättens grundpelare. Det finns ingen anledning att ha diskriminerande övergångsregler för länder som i övrigt blir fullvärdiga medlemmar. Det strider också mot vad som tidigare uttalats från socialdemokratiskt håll i när utvidgningsfrågan först kom på dagordningen.

Det finns starka skäl - både ekonomiska och mänskliga - att skapa regler som möjliggör vidgad arbetskraftsinvandring till Sverige. Idag finns regler som endast medger mycket begränsad invandring av främst utländska experter.

I en globaliserad värld är det naturligt att människor kan röra sig över nationsgränser och bygga sig en ny framtid i ett annat land än födelslandet. Ett Sverige som öppnar för arbetskraftsinvandring ger människor denna möjlighet, samtidigt som arbetskraftsinvandring skulle göra Sverige till en mer dynamisk ekonomi.

Ett antal frågor kring arbetskraftsinvandring behöver dock utredas ytterligare. Lön, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor bör inte vara sämre för arbetskraftsinvandrare än vad som gäller för svensk arbetskraft. Det behöver också utredas hur socialförsäkringar, sociala förmåner och arbetsrätt ska utformas. Riksdagens fyra borgerliga partier och Miljöpartiet har den 24 mars 2003 träffat en överenskommelse om just detta, varvid det nu blir ett uppdrag för regeringen att tillsätta denna utredning med dessa direktiv. Uppdraget till regeringen framförs formellt i en gemensam reservation i Socialförsäkringsutskottet den 25 mars som riksdagen sedan kommer att ta ställning till. Näringslivsnämnden delar uppfattningen att denna utredning snarast bör komma till stånd.

Det särskilda uttalandet av Mikael Söderlund m fl (m) är av följande lydelse.

Idag, tisdagen den 25 mars, lägger fem partier, moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna, centern och miljöpartiet, det vill säga en riksdagsmajoritet, ett gemensamt uppdrag i socialförsäkringsutskottet om att regeringen ska tillsätta en utredning om hur arbetskraftsinvandringen ska utformas. Kravet från de fem partierna handlar alltså inte om utan hur reglerna kring arbetskraftsinvandring ska utformas.

Den just nu aktuella utredningen "EU:s utvidgning och arbetskraftens rörelser" (SOU 202:116) konfirmerar arbetskraftsinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att - som Persson förkunnade runt om i landet - det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion men de förslag som presenteras har karaktären av begränsningar till följd av ett svenskt välfärdsystem som inte är konstruerat att klara en öppen gränslös utveckling. Utredningen av den Europeiska Unionen är i grunden positiv och konsekvenserna av skeendet torde snarare leda till en större inrikespolitisk diskussion om hur det svenska välfärdsystemet bör vara utformat för att kunna fungera i det moderna Europa än införandet av diverse begärningar i rörligheten. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Vi motsätter oss de undantagsförhållanden som utredningen förordar för nya EU-medlemmar vad gäller tillträde till övriga länders arbetsmarknader. Den fria rörligheten ska gälla för EU-medborgare från första dagen för EU-inträdet.

Alla prognoser för såväl Sveriges som övriga Europas del visar att behovet av fler som kan arbeta kommer att öka dramatiskt. Vi kommer helt enkelt att bli beroende av att människor från andra länder kommer hit och arbetar. Inte ens om vi lyckas nedbringa sjukskrivningar och förtidspensioneringar kommer det att vara tillräckligt för att öka sysselsättningsgraden så mycket att det kan kompensera behoven av arbetskraft. Successivt ökar andelen av befolkningen som når pensionsåldern vilket starkt bidrar till utvecklingen.

Inom vissa sektorer i Stockholm ser vi redan hur problematiskt det är att rekrytera arbetskraft. Det gäller ännu så länge främst omvårdnadssektorn. Både äldre- och barnomsorgen har exempelvis svårt att rekrytera kvalificerad personal.

Parallellt med den parlamentariska utredning som regeringen nu mot sin vilja tvingas tillsätta om hur arbetskraftinvandring ska utformas bör regeringen också starta ett projekt där Stockholm blir försökskommun för arbetskraftsinvandring. Det är i Stockholm som behovet av arbetskraft är störst både i nuläget och på lång sikt.

Socialtjänstnämnden

Reservationen av Ann-Katrin Åslund m.fl. (fp) är av följande lydelse.

Socialtjänstnämnden föreslås besluta följande.

1. I huvudsak godkänns förvaltningens yttrande och överlämnas till kommunstyrelsen.
2. I övrigt anförs;

Regeringens utredare om arbetsmotiverad invandring från nya EU-länder ger stöd åt folkpartiets invandringspositiva linje.

Utredningen konfirmerar arbetskraftinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselfpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att - som Persson förkunnade runt om i landet - det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion och det är i stort sett ett bra förslag som presenteras i syfte att beivra ett sådant missbruk. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Vi motsätter oss de undantagsförhållanden som utredningen förordar för nya EU-medlemmar vad gäller tillträde till övriga länders arbetsmarknader. Den fria rörligheten skall gälla för EU-medborgare från första dagen för EU-inträdet.

Reservationen av Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Socialtjänstnämnden föreslås besluta följande.

1. I huvudsak godkänns och överlämnas förvaltningens förslag till yttrande till kommunstyrelsen.
2. Därutöver anförs;

Betänkandet uttrycker en förhållandevis negativ syn på utvidgningen inom EU och blandar problem som arbetsmarknad, droghandel och människohandel i ett och samma sammanhang.

Den utvidgning som nu pågår inom EU välkomnas av Kristdemokraterna. Vår syn är att denna utvidgning kommer gynna fred och frihet i regionen. Den rörlighet på arbetsmarknaden som idag gäller för EU-medborgare bör naturligtvis även gälla nya medlemmar. Många duktiga och utbildade personer från öst vill komma till Sverige och arbeta. Detta sker redan idag.

I framtiden kommer troligtvis arbetskraftsbrist att råda. Därför bör vi ha en positiv syn på utvidgningen och de möjligheter den för med sig. En uppdelning av arbetskraften i A- och B-lag bör inte accepteras bland EU:s medlemsländer.

Bekämpning av droger och människohandel bör däremot vara prioriterat inom polisens verksamhet i syfte att ha en stabil säkerhet i närområdet där människovärdet inte får kränkas och där en restriktiv syn på droger ska råda.

Det särskilda uttalandet av Peter Lundén-Welden m.fl. (m) är av följande lydelse.

Idag, tisdagen den 25 mars, lägger fem partier, moderaterna, folkpartiet, kristdemokraterna, centern och miljöpartiet, det vill säga en riksdagsmajoritet, ett gemensamt uppdrag i socialförsäkringsutskottet om att regeringen ska tillsätta en utredning om hur arbetskraftsinvandringen ska utformas. Kravet från de fem partierna handlar alltså inte om utan hur reglerna kring arbetskraftsinvandring ska utformas.

Den just nu aktuella utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörelser” (SOU 202:116) konfirmerar arbetskraftsinvandringens enorma fördelar för vårt land och avfärdar helt den typ av skrämselfpropaganda som statsminister Göran Persson, LO och andra ägnade sig åt under valrörelsen. I utredningen finns ingen antydning om att - som Persson förkunnade runt om i landet - det skulle råda en motsättning mellan nya och gamla invandrare, eller mellan nya arbetskraftsinvandrare och resten av arbetarkollektivet.

Samtidigt diskuterar utredningen eventuellt missbruk av den friare rörligheten på arbetsmarknaden. Det är en befogad diskussion men de förslag som presenteras har karaktären av begränsningar till följd av ett svenskt välfärdsystem som inte är konstruerat att klara en öppen invandring. Invandringen av den Europeiska Unionen är i grunden positiv och konsekvenserna av skeendet torde snarare leda till en större inrikespolitisk diskussion om hur det svenska välfärdsystemet bör vara utformat för att kunna fungera i det moderna Europa än införandet av diverse begärningar i rörligheten. Detta är viktigt för att inte ge en grogrund åt en främlingsfientlig agitation baserad på avarter som inte är så svåra att förutse.

Vi motsätter oss de undantagsförhållanden som utredningen förordar för nya EU-medlemmar vad gäller tillträde till övriga länders arbetsmarknader. Den fria rörligheten ska gälla för EU-medborgare från första dagen för EU-inträdet.

Alla prognoser för såväl Sveriges som övriga Europas del visar att behovet av fler som kan arbeta kommer att öka dramatiskt. Vi kommer helt enkelt att bli beroende av att människor från andra länder kommer hit och arbetar. Inte ens om vi lyckas nedbringa sjukskrivningar och förtidspensioneringar kommer det att vara tillräckligt för att öka sysselsättningsgraden så mycket att det kan kompensera behoven av arbetskraft. Successivt ökar andelen av befolkningen som når pensionsåldern vilket starkt bidrar till utvecklingen.

Inom vissa sektorer i Stockholm ser vi redan hur problematiskt det är att rekrytera arbetskraft. Det gäller ännu så länge främst omvårdnadssektorn. Både äldre- och barnomsorgen har exempelvis svårt att rekrytera kvalificerad personal.

Parallellt med den parlamentariska utredning som regeringen nu mot sin vilja tvingas tillsätta om hur arbetskraftsinvandring ska utformas bör regeringen också starta ett projekt där Stockholm blir försökskommun för arbetskraftsinvandring. Det är i Stockholm som behovet av arbetskraft är störst både i nuläget och på lång sikt.

Sammanfattning av utredningen ”EU:s utvidgning och arbetskraftens rörlighet (SOU 2002:116)

Utredarens uppgift

Utredarens uppgift har varit att utreda hur kandidatländernas arbetstagare från anslutningsdagen ska kunna få tillgång till den svenska arbetsmarknaden på samma villkor som medborgare i de nuvarande EU- och EES-länderna. En bedömning ska ske av om detta kan medföra allvarliga störningar på den svenska arbetsmarknaden eller stora kostnader för de sociala trygghetssystemen, liksom att föreslå åtgärder för att i sådana fall motverka detta.

Utredarens sammanfattande bedömning

Även om rörligheten bland arbetstagare skulle bli större än i Europeiska unionen (EU) i dag ser utredaren inga risker för att den seriösa arbetskraftsinvandringen till Sverige från de nya medlemsländerna blir ett problem. Många arbetar redan här och gör en stor insats i bristyrken.

Utvandringen till Sverige från dessa länder bedöms inte bli ett problem för dem.

Arbetsmarknaden bör därför öppnas omedelbart för seriös arbetskraftsinvandring från de nya medlemsländerna. Men Sverige bör sätta upp hinder för missbruk och brottslighet. Utredaren menar att missbruk av de sociala trygghetssystemen skulle kunna förekomma, och pekar på att Sverige kan använda sig av den möjlighet som övergångsreglerna ger att under två till sju år efter utvidgningen tillämpa svensk lagstiftning för att motverka detta.

Sammanfattning

Samma regler som för nuvarande medlemsländer – i praktiken

Rörligheten på arbetsmarknaden mellan de nuvarande EU-länderna är inte stor. Det skäl som talar för att den skulle bli något större från de nya medlemsländerna till EU i övrigt är de större ekonomiska skillnaderna. Någon prognos över hur stor arbetskraftsinvandring till Sverige kan bli har inte gjorts. Även om rörligheten blir större än i EU i dag ser utredaren inga risker för att det seriösa arbetskraftsutbytet mellan Sverige och de nya medlemsländerna blir ett problem. Däremot finns risker av annat slag. Det finns anledning att befara att kreativa, oseriösa företagare kan erbjuda mer eller mindre fiktiva anställningar i Sverige mot betalning. Man skulle kunna sälja jobb som ger inträde till det svenska välfärdssystemet och den svenska sjukvården på samma sätt som man under det gångna året sålt gruppresor in i det svenska asylsystemet. För enskilda individer kan det vara lockande att en mycket liten arbetsinsats, 10 timmar i veckan, ger inträdesbiljett under fem år till hela välfärdssystemet för arbetstagarens kärnfamilj och båda makarnas föräldrar. Slutsatsen blir att vi ska garantera att seriösa företag och arbetstagare från de nya medlemsstaterna skall kunna mötas lika lätt som i övriga EU i dag. Däremot bör effektiva hinder sättas upp för missbruk av välfärdssystemet. Utredaren föreslår att vi ska använda övergångsreglerna för att skydda oss mot brott och missbruk så länge detta är möjligt. Sverige bör därför inte omedelbart tillämpa EG-reglerna fullt ut, utan i viss utsträckning behålla den nationella lagstiftningen. Enligt förslaget bör ett nytt medlemsland som erbjudits arbete här bör (på de villkor utredaren preciserar) få tillståndsfrågan avgjord lika snabbt som en EU-medborgare i dag. Handläggningstiden hos Migrationsverket bör inte överstiga 14 dagar. Någon bedömning av bristsituation eller remiss till arbetsmarknadens parter skall inte göras. För att förhindra missbruk föreslås två åtgärder, enbart den första eller båda i kombination. Utredaren förordar kombinationen. 1. Anställning som skall ge rätt till arbets- och uppehållstillstånd definieras som ett heltidsarbete med en svensk normallön eller ett arbete med en lön som det går att leva på i Sverige hos en arbetsgivare med RSV-intyg (se nedan). Denna definition av arbete görs eftersom EG-definitionen av ett arbete enligt domstolsutslag är så litet som 10 timmar per vecka. Ett så

minimalt arbete ger enligt EG-reglerna tillträde till hela det svenska välfärdssystemet för såväl arbetstagaren, hans/hennes kärnfamilj som beroende föräldrar till dem båda.

Åtgärd 2. Arbets- och uppehållstillstånd ges för högst ett år i ett första beslut, om anställningen är tills vidare. Vid tidsbegränsat arbete för kortare tid än ett år ges tillstånd för den tid anställningen varar. Tillstånden förlängs med ett år i taget till sammanlagt fem år om anställningen ligger fast eller om arbetstagaren fått nytt jobb. Om arbetstagaren har ett arbete enligt åtgärd 1 bör rutiner finnas för närmast automatisk förlängning. Efter fem år gäller EG-reglerna fullt ut. För att genomföra dessa begränsningar är att behålla krav på arbetstillstånd för de nya medlemsländernas medborgare, ändra riktlinjerna för arbetstillstånd, införa en bättre kontroll än i dag av arbetserbjudandenas seriositet och att inte omedelbart bevilja femårigt EU/EES-tillstånd.

Arbetsmarknadsstyrelsen ges i uppdrag att ändra sina riktlinjer om arbetstillstånd så att medborgare från nya medlemsländer ges arbetstillstånd om kraven i åtgärd 1 är uppfyllda. I dessa fall ska arbetsmarknadsprövning alltså inte göras. Arbetstillstånd skall ges för den tid som anges i åtgärd 2.

Migrationsverket, Riksskatteverket och Patent- och registreringsverket ges i uppdrag att samverka kring rutiner så att Migrations verket kan handlägga dessa ärenden på ett snabbt och effektivt sätt. Tillstånd skall alltid ges om kraven i åtgärd 1 är uppfyllda. Sverige meddelar EU inom två år från anslutningsdagen om man finner det befogat att behålla dessa begränsningar under, i första hand, ytterligare tre år.

Skärpt kontroll av arbetserbjudanden – RSV-intyg

En ordentlig kontroll bör därför införas av de erbjudanden om anställning som görs till medborgare från de nya medlemsländerna och som är grund för arbets- och uppehållstillstånd. Detta bör också tillämpas för arbetssökande från tredjeland. När en arbetstagare från de nya medlemsländerna söker tillstånd med hänvisning till ett erbjudande om arbete ska Migrationsverket begära en deklaration från Riksskatteverket (RSV) om arbetsgivaren för att kunna bedöma om erbjudandet är seriöst eller ej. Med utgångspunkt från uppgifterna i det s.k. RSV-intyget får Migrationsverket göra en bedömning av arbetserbjudandets seriositet. Migrationsverket, Riksskatteverket och Patent- och registreringsverket får i uppdrag att finna snabba och effektiva former för elektroniskt samarbete kring denna information.

Ändring av AMS riktlinjer om arbetstillstånd för medborgare i nya medlemsländer

Av AMS riktlinjer skall framgå att arbetstillstånd normalt ska ges för ett år om anställningen är tills vidare och vid kortare anställning för den tid som anställningen varar. I särskilda fall, då en bedömning av arbetserbjudandets seriositet inte kan göras, bör arbetstillståndets längd begränsas till sex månader och därefter kunna förlängas i lämplig omfattning.

Övergångsreglerna omfattar inte personer som vid anslutningen redan har arbete här och som givits arbetstillstånd för längre tid än ett år. Efter anslutningsdagen kommer de att ha fritt tillträde till den svenska arbetsmarknaden. Personer från kandidatländerna, som har arbete här nu (enligt åtgärd 1) och där tiden för arbets- och uppehållstillstånden löper ut före anslutningsdagen, bör därför få förlängda tillstånd till anslutningsdagen eller ges permanent uppehållstillstånd. För att arbetstillstånden skall kunna förlängas krävs en ändring av AMS riktlinjer. Ett särskilt skäl för förlängningen skall vara att dessa personer inom kort genom hemlandets anslutning till EU kommer att få tillträde till vår arbetsmarknad.

Familjemedlemmar

I övergångsreglerna finns en möjlighet att hindra familjemedlemmar att omedelbart ta arbete i värdlandet. Denna regel kan utredaren inte finna något skäl för Sverige att tillämpa. Det måste tvärtom vara önskvärt att alla arbetsföra i familjen kan få arbete här så snart som möjligt.

Övergångsbestämmelser

Utredaren föreslår inga generella övergångsbestämmelser för tiden fr.o.m. nu och till anslutningsdagen. Undantag gäller för personer från kandidatländerna som redan finns här i arbete (se ovan).

Folkbokföring

Av serviceskäl har RSV hittills ibland givit personnummer till EU-medborgare som sökt men ännu inte fått uppehållstillstånd. Då folkbokföringen öppnar dörrar till många bidragssystem är detta olämpligt. Migrationsverket bör i stället garanteras resurser och skapa förutsättningar för kort handläggningstid, högst två veckor.

Kommunernas och landstingens ansvar – sökarbetslöshet

Enligt EG-rätten har värdlandet ingen skyldighet att svara för en arbetssökandes försörjning. Akut sjukvård skall dock ges när EU-medborgare och deras familjemedlemmar flyttar inom gemenskapen. Bidrag till hemresa kan också behöva ges, men då enligt vår nationella rätt. Om reglerna följs borde alltså arbetssökande inte bli någon belastning för välfärdssystemet. Rättsläget är dock något osäkert när det gäller kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen för EU-medborgare som är här för att söka arbete. Den praktiska tillämpningen av bistånds-reglerna tycks skifta. Därför kan det finnas skäl att regeringen ordnar en erfarenhets- och informationskonferens med politiker och tjänstemän i kommuner och landsting kring dessa frågor.

Arbetsmarknadspolitiska insatser -överenskommelse med centrala arbetsmarknadsorganisationer – bättre resursutnyttjande

I direktiven sägs att utredaren skall ta hänsyn till under- och outnyttjad arbetskraft i Sverige och möjligheterna att bättre tillvarata denna.

Erfarenheterna av de senare årens invandring är dålig integration och hög arbetslöshet bland invandrarna. Dessutom har i skilda sammanhang redovisats stora brister i svenskt utbildning. Detta har i första hand gällt asylinvandring. Eftersom det nu är fråga om arbetskrafts- invandring bör dessa negativa effekter inte uppstå i samma grad. Utredaren föreslår därför att regeringen i samverkan med AMS inbjuder till en överenskommelse med de fackliga huvudorganisationerna och arbetsgivarorganisationerna om att vid större arbetskraftsbehov göra gemensamt organiserad rekrytering. Modell bör vara landstingens rekrytering av läkare (finns beskriven i utredningen) . Det vore önskvärt att parterna i överenskommelsen förklarar sin vilja att ta ansvar för de rekryterades språk- och kompletterande utbildning liksom för stöd till deras integration i Sverige. Det skulle också vara önskvärt om parterna förklarade sin ambition att vid grupprekrytering utomlands erbjuda platser i utbildning och anställning för arbetslösa av den aktuella yrkeskategorin som redan finns i landet. Det eventuella arbets-marknadspolitiska stödet (se nedan) för dessa regleras i överenskommelsen.

Enligt de bestämmelser som nu gäller får endast personer som är arbetslösa delta i de utbildningar som anordnas av arbetsförmedlingen. Utredaren föreslår att AMS ges nya direktiv så att invandrare som har arbete här, men inte i sitt yrke - om detta är ett bristyrke - får delta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder som leder till anställning i yrket på samma villkor som arbetslösa. Förslaget grundas på att många invandrare har ett arbete där deras kompetens eller yrkesutbildning inte tas tillvara. Detta är särskilt beklagligt när de har långa och dyrbara utbildningar inom områden där det råder brist på arbetskraft i Sverige. Ett annat förslag är att AMS ökar inköpen av omsorgsutbildning från kommunerna, eftersom kommunerna inte kan fylla sina platser i gymnasieskolan på detta område. Utomnordiska medborgare är i dag drygt 20 procent av deltagarna i arbetsmarknadsutbildning inom vårdområdet. De borde med tanke på behovet av personal inom vården och arbetslösheten bland utrikesfödda kunna vara fler.

Utredningen utmynnar i följande sju förslag

1. Sverige fortsätter använda nationell lagstiftning under 2-7 år när det gäller arbetstagare från de nya medlemsländerna. Utlänningsförordningen justeras.

2. Migrationsverket ges direktiv om
 - maximal handläggningstid om 14 dagar för arbetstillstånd,
 - att samarbeta med Riksskatteverket och Patent- och registreringsverket för bättre kontroll av arbetserbjudanden,
 - att förlänga arbetstillstånd för medborgare i kandidatländerna som redan finns här.
3. Riksskatteverket ges direktiv om
 - att ej folkbokföra personer utan uppehållstillstånd,
 - att samverka med Migrationsverket och Patent- och registreringsverket om en snabb rutin för Migrationsverkets kontroll av arbetserbjudandens seriositet.
4. Patent- och registreringsverket ges direktiv om
 - att samverka med Riksskatteverket och Migrationsverket om en snabb rutin för Migrationsverkets kontroll av arbetserbjudandens seriositet.
- Patent- och registreringsverket ges anslag för detta.
5. Arbetsmarknadsstyrelsen ges direktiv om
 - att ändra riktlinjerna om arbetstillstånd för arbetstagare från de nya EU-länderna som får anställning här,
 - att ändra riktlinjerna om arbetstillstånd för arbetstagare från kandidatländerna som redan finns här,
 - att ge invandrare i bristyrken rätt till arbetsmarknadspolitiska åtgärder i vissa fall även om de har arbete,
 - att öka köpen av arbetsmarknadsutbildning från kommunerna inom vårdområdet.
6. Regeringen inbjuder i samarbete med AMS arbetsmarknadens parter till en överenskommelse om gemensamt organiserad rekrytering vid stora arbetskraftsbehov.
7. Regeringen inbjuder kommuner och landsting till en erfarenhets- och informationskonferens